

รูปแบบการจัดการเรียนรู้
เพื่อพัฒนาความสามารถของเด็ก
ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน
และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

370.152 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ส 691 ร รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถ
ของเด็กในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และ
สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
กรุงเทพฯ : สกศ. 2550.
66 หน้า
ISBN 978-974-559-041-0
1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2. ผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ชื่อเรื่อง.

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถของเด็ก ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ 94/2550
พิมพ์ครั้งที่ 2 ตุลาคม 2550
จำนวน 2,000 เล่ม
ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทร. 0-2668-7123 ต่อ 2510, 2512, 2516
โทรสาร 0-2243-1129, 0-2668-7329
Web site : <http://www.onec.go.th>
ผู้พิมพ์ บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด
90/6 ซ.จรัญสนิทวงศ์ 34/1 ถนนจรัญสนิทวงศ์
แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700
โทร. 0-2424-3249, 0-2424-3252
โทรสาร 0-2424-3249, 0-2424-3252

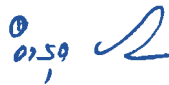
คำนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญในการจัดการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้ก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ที่สามารถพัฒนาตนเองได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ โดยมีทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันได้แก่ ความสามารถในการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ การเขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกัน กระบวนการเรียนรู้ที่จัดจำเป็นต้องสอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยมีพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน ร่วมกันจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ จึงเกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ การเขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของโรงเรียนต่างๆ ทั้งใน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล แต่ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมที่ สำคัญงานฯ ประารถนาให้เกิดขึ้นคือ การขยายผลทางความคิด ให้โรงเรียน ครู มีความเข้าใจและเป็นแรงกระตุ้นให้คิดที่จะทดลอง ปฏิบัติในเงื่อนไขบริบทของโรงเรียนตนเอง แล้วนำเสนอต่อ สาธารณะให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นภเนตร ธรรมบวร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่ได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และหวังว่ารายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่องานการพัฒนาการศึกษา ของชาติ และต่อยอด ผลิดอก ออกใบ เต็มใหญ่ในแผ่นดินไทยต่อไป

(นายอำรุง จันทวานิช)
เลขาธิการสภาการศึกษา

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1	บทนำ	1
บทที่ 2	แนวความคิดในการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อการพัฒนาความสามารถ ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเอง	5
บทที่ 3	รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นำสู่การพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง	15
บทที่ 4	จากบันทึกของครูนำสู่การพัฒนา การจัดการเรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	43
บทที่ 5	บทเรียน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	53
บรรณานุกรม		61

“โศกนาฏกรรมของชีวิต...
...ไม่ได้อยู่ที่ชีวิตสิ้นสุดเร็วเกินไป
แต่อยู่ที่เราเริ่มต้นชีวิตช้าเกินไป”

(ในทราบานพู่เต้ง)

บทนำ

กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะในด้านการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ และการเขียน ไม่ใช่เรื่องใหม่ของสังคมไทย โดยเฉพาะในช่วง “การปฏิรูปการศึกษา” เป็นประเด็นร้อนของสังคมที่ทุกภาคส่วนต่างให้ความสนใจ และพยายามกระตุ้นให้เกิดกระบวนการที่เป็นรูปธรรมมานับสิบปี ด้วยความเชื่อของนักพัฒนาการเด็ก นักพัฒนาการทางสมอง นักวิชาการด้านการศึกษา และพ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่เชื่อว่า ถ้ากระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับ นำสู่การสร้างทักษะดังกล่าวทั้งทักษะด้านการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ และการเขียน แล้วผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันของตนได้ น่าจะเป็นการสร้าง “คน” ให้เป็นผู้ที่สามารถจัดการปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทุกวันนี้ได้ และยังสามารถเกิดประโยชน์ในการขจัดปัญหาทุกปม ในทุกๆ ส่วนของสังคมโลกในอนาคตได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ การเขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของโรงเรียน
3. เพื่อเผยแพร่แนวความคิด และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงและประสพผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมของครู และเด็กเพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของสังคม

ขอบข่ายการวิจัย

โครงการวิจัยและพัฒนานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมทักษะการอ่าน การคิด การวิเคราะห์ การเขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของโรงเรียนต่างๆ ทั้งในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

วิธีการวิจัย

กระบวนการศึกษาเพื่อการวิจัยชุดโครงการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเองโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลขนาดเล็กไม่เน้นการสำรวจคนจำนวนมาก มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติหรือตามความเป็นจริง ชัดเจน และสอดคล้องกันด้วยการจัดเก็บข้อมูลจาก

ครูประจำการที่มีโอกาสได้สนทนา พูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และปัญหาการเรียนการสอน แล้วร่วมกันหาแนวทางและทำความเข้าใจถึงแนวความคิด นำสู่การช่วยให้ครูสามารถพัฒนารูปแบบในการจัดกระบวนการเรียนการสอนของตน จนเกิดเป็นการจัดรูปแบบการเรียนรู้อ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

รูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การบันทึกประสบการณ์และเรื่องราวต่างๆ (Fieldnotes of shared experience and other stories from the field)
2. การสนทนาพูดคุย (Conversations)
3. รูปภาพ (Photographs)

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 : สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูในรูปแบบบูรณาการ

ขั้นตอนที่ 2 : พัฒนาทักษะในการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครู

- 2.1 พัฒนาการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยผ่านการจดบันทึกของครู
- 2.2 เปิดโอกาสให้ครูได้สนทนาพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์และปัญหาการเรียน การสอน
- 2.3 เปิดเวทีให้ครูร่วมกันหาแนวทางและทำความเข้าใจถึงแนวความคิดที่ช่วยให้ครูเกิดทักษะและสามารถจัดรูปแบบการเรียนรู้อ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน

และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ความคาดหวังของโครงการ

1. ครูได้เรียนรู้ เกิดความเข้าใจจนเกิดทักษะในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ได้รูปแบบในการพัฒนาครู และสถานศึกษารวมถึงสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

พื้นที่ดำเนินการ

จังหวัด	พื้นที่ดำเนินการ : โรงเรียน
กรุงเทพมหานคร :	โยนออฟอาร์ค แผนกอนุบาล
	ราชวินิต
	รุ่งอรุณ
	สมบุญวิทย์
	สมาคมสตรีไทย
	อนุบาลกรแก้ว
	อนุบาลจันทร์เจ้า
	อนุบาลปรางค์ทิพย์
	อนุบาลมณีรัตน์
	อนุบาลสามเสน ฯ
	จิตตเมตต์ (ปฐมวัย)
	ประถมนสาธิตละอออุทิศ
จ. ราชบุรี	อุดมวิทยา
จ.นครนายก	มาลีสวรรค์

แนวความคิดในการจัดการเรียนรู้
โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่าน
คิด วิเคราะห์ เขียน
และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ความคิดพื้นฐานเบื้องหลังการสอน
คือ การสอนในสิ่งที่ต้องเรียนรู้

(Carl Rogers)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญในการจัดการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้ก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ที่สามารถพัฒนาตนเองได้ในทุกเวลาทุกสถานที่ โดยมีทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

แนวความคิดในการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือศูนย์กลาง หมายถึง การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว (active participation) ทั้งด้านร่างกาย ความคิด (สติปัญญา) ความรู้สึก (อารมณ์) และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (สังคม) ในกระบวนการเรียนรู้ โดยมีบทบาทดังกล่าวมากกว่าครูผู้สอน (ทิตินา แวมมณี, 2545 : 121)

การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นจุดสนใจ หรือเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด หรือจำเป็นต้องคำนึงถึงมากที่สุดในกระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียนควรมีโอกาสลงมือปฏิบัติ หรือกระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองโดยผู้สอนต้องยอมรับในระดับความสามารถ พัฒนาการ และรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียน และนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลักการที่ต้องคำนึงถึงดังนี้

1. การเรียนรู้ต้องมีคุณค่า และมีความหมายต่อผู้เรียน รวมตลอดถึงสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน กล่าวคือ การเรียนรู้จะมีความหมายต่อตัวเด็กเมื่อเด็กได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนสนใจ และสามารถสร้างสัมพันธ์ หรือเชื่อมโยงต่อสิ่งต่าง ๆ ได้

2. การเรียนรู้ความมุ่งมั่นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริงอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้โดยผ่านการทดลอง การสำรวจ และการทำงานร่วมกับเพื่อน เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของตน

3. การเรียนรู้มุ่งเน้นที่ความสนใจ และความสามารถของเด็ก รวมตลอดถึงส่งเสริมให้เด็กสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ของตนเอง

4. การเรียนรู้มุ่งเน้นที่กระบวนการ (process) มากกว่าผลผลิต (product) เช่นในการส่งเสริมพัฒนาการด้านการเขียนของเด็ก ครูควรมุ่งเน้นที่การแสดงออกถึงกระบวนการคิดมากกว่าการสะกดคำที่ถูกต้อง

5. การประเมินผลผู้เรียน ควรใช้เทคนิคการประเมินผลหลากหลายรูปแบบประกอบกันตั้งแต่การสังเกต การสัมภาษณ์ พูดคุย การใช้แบบประเมินผลพัฒนาการ และการใช้แฟ้มผลงานเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงให้มากที่สุด

6. การจัดการเรียนการสอนความมุ่งเน้นที่ความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก และหลีกเลี่ยงการสอนที่เร่งรัดเด็ก หรือการให้เด็กทำแบบฝึกหัดเป็นประจำ เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้ตั้งปัญหา และเรียนรู้การแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ความสำคัญของการพัฒนากระบวนการคิด

มนุษย์มีความสามารถในการคิดสิ่งต่าง ๆ และการคิดเกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาแม้ว่าบุคคลจะตระหนักในกระบวนการคิดของตนหรือไม่ก็ตาม ความสามารถในการคิดของมนุษย์จะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล โดยทั่วไป บุคคลมักคิดเกี่ยวกับโลกรอบตัว ซึ่งรวมถึงการพยายามทำความเข้าใจ และตีความหมายของสิ่งแวดล้อมรอบตัว สิ่งที่เราต้องการให้เป็น และสิ่งที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้น ความคาดหวังของบุคคลต่อโลกรอบตัวจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เป็นผลมาจากประสบการณ์ หรือการสร้าง (construct) ข้อมูลความรู้ สิ่งที่เรารู้ในปัจจุบันจะไม่ใช่ที่เข้าใจได้ ถ้าขาดการเชื่อมโยงกับสิ่งที่เรารู้ในอดีต และปัจจุบันปราศจากความหมาย ถ้าเราไม่สามารถเชื่อมโยงกับอนาคต (Smith, 1992)

เด็กเล็ก ๆ มีกระบวนการคิดเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ กล่าวคือเด็กสามารถเรียนรู้ จำ สร้างความคิดรวบยอด และสื่อสารสิ่งที่ตนคิด แต่กระบวนการคิดของเด็กอาจไม่ซับซ้อนเท่ากับผู้ใหญ่ และวิธีการคิดอาจแตกต่างจากผู้ใหญ่ ทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เด็กได้รับ

นักภาษาศาสตร์ Frank Smith (1992) กล่าวว่า การคิดถือเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพราะมนุษย์ใช้ความคิดอยู่

ตลอดเวลาไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม การคิดดูจะเป็นเรื่องยาก เมื่อเกิดขึ้นในบริบทซึ่งไม่มีความหมายต่อตัวผู้คิด การคิดของมนุษย์ แตกต่างจากการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ทั่วไป กล่าวคือ เครื่องคอมพิวเตอร์สามารถจัดการกับข้อมูลจำนวนมากได้ และผลลัพธ์ที่ออกมามักจะมีความแน่นอนโดยขึ้นกับข้อมูลที่ใส่เข้าไป แต่กระบวนการคิดของมนุษย์จะทำงานได้ดีที่สุดถ้าสิ่งที่มนุษย์คิด นั้นมีความหมายต่อตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน กระบวนการคิดของมนุษย์ไม่สามารถทำงานได้กับข้อมูลที่แยกเป็นส่วนๆ ซึ่งแตกต่างจากการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์

นอกจากนั้น มนุษย์ยังใช้การคิดในการ สร้างองค์ความรู้ ข้อมูล จินตนาการ ตรวจสอบทางเลือก ตัดสินใจ รวมตลอด ถึงขยายผลสิ่งที่ตนรับรู้ได้ ขณะที่เครื่อง คอมพิวเตอร์ไม่สามารถผลิตหรือสร้าง องค์ความรู้ได้ คอมพิวเตอร์เป็นเพียงเครื่องมือชิ้นหนึ่งที่มีมนุษย์ สามารถใช้ในการกระตุ้นการคิด

การคิดเป็นกิจกรรมด้านสติปัญญาซึ่งช่วยมนุษย์ในการ แก้ปัญหา ตัดสินใจ และเข้าใจความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามา ในชีวิต ถ้าเราสังเกตการคิดของเราจะพบว่า ในขณะที่เรากำลังคิด สิ่งต่าง ๆ อยู่ นั่น เรามักจะตระหนักหรือรู้ตัว (conscious) อย่างไรก็ตาม การคิดก็ดำเนินไปในขณะที่เราไม่รู้ตัว (unconscious process) ด้วยเช่นกัน นอกจากนั้น เรายังพบอีกว่าการคิดเป็นกิจกรรมส่วนบุคคล และของแต่ละคน แต่การคิดที่ดีนั้นมักไม่ได้เกิดขึ้นตามลำพัง เราต้องการเพื่อนหรือกลุ่มมาช่วยคิด เราไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยว

และจมอยู่ในโลกของความคิดของตนเองได้ตลอดเวลา การคิดเกิดขึ้นในบริบทของสังคม และได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในสังคมที่บุคคลนั้นๆ อาศัยอยู่ ดังนั้น การเรียนรู้ที่จะคิดจึงไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว เด็กเรียนรู้ที่จะคิดจากสิ่งแวดล้อมรอบตนเอง

ความสำคัญของการอ่าน

การอ่าน ถือเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน และสังคมให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะการอ่านเป็นอีกหนทางหนึ่งที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถ **“สร้างองค์ความรู้”** และ **“วิถีแห่งการเรียนรู้”** ที่สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต

โดยทั่วไปแล้ว การอ่านประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 อย่าง คือ การสะกดคำ (decoding the words) และการเข้าใจความหมายของคำ ในการอ่าน เราไม่ได้ต้องการให้เด็กสะกดคำ หรือเข้าใจความหมายของคำแต่ละคำได้เพียงเท่านั้น แต่เด็กจำเป็นต้องเข้าใจความหมายที่ซ่อนเร้นในเนื้อเรื่องที่อ่านด้วยตัวหนังสือ (text) จะให้ข้อมูลเพียงบางส่วนแก่ผู้อ่าน แต่ผู้อ่านจะต้องสร้างองค์ความรู้ และตีความหมายส่วนที่เหลือด้วยตนเอง กล่าวโดยสรุปคือ การอ่านเป็นกระบวนการ 2 ทางซึ่งประกอบด้วย

1. สิ่งที่ผู้อ่านนำมาสู่หนังสือ อันได้แก่ ทักษะการคิด ประสพการณ์ทางภาษา และความรู้เดิม
2. สิ่งที่ผู้อ่านได้รับจากหนังสือ ได้แก่ ความหมาย วัตถุประสงค์ และความเข้าใจ

การอ่านถือเป็นกิจกรรมด้านการคิดซึ่งประกอบด้วย การคิดวิเคราะห์ (critical thinking) อันหมายรวมถึงการสะกดคำ การตีความหมายของคำ และการคิดสร้างสรรค์ เช่น การใช้จินตนาการ การแก้ปัญหา เป็นต้น นักอ่านที่ดีนั้นนอกจากจะรู้เกี่ยวกับคำต่างๆ ที่อ่านแล้ว ยังต้องเข้าใจความหมายที่ซ่อนเร้นของสิ่งที่อ่านอีกด้วย ซึ่งหมายความว่า นักอ่านที่ดีจะต้องเป็นนักแก้ปัญหาที่ดีด้วยการอ่านไม่ใช่เป็นเพียงกระบวนการสะกดคำต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงการตีความ และเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่านในภาพรวมด้วย

ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก เราจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ด้านการอ่านของเด็กโดยการที่ครู หรือพ่อแม่ ผู้ปกครองอ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวัน ขณะที่อ่าน ควรชี้นิ้วตามตัวหนังสือประกอบไปด้วยเพื่อให้เด็กสามารถเชื่อมโยงได้ว่า ตัวหนังสือที่เห็นนั้นมีความหมาย หลังการอ่านทุกครั้ง ครู หรือพ่อแม่ควรพูดคุย สนทนากับเด็กเกี่ยวกับเนื้อหาในหนังสือโดยพยายามเชื่อมโยงให้สัมพันธ์ กับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็ก และกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อเรื่องที่อ่านด้วย (นงเนตร ธรรมบวร, 2544: 133)

กล่าวโดยสรุป การอ่านก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆ แก่ผู้อ่าน ดังนี้

1. การอ่านช่วยให้ผู้อ่านค้นพบแนวคิดที่ดีที่จะนำไปประยุกต์เป็นความคิดของผู้อ่านได้
2. การอ่านช่วยให้ผู้อ่านได้สาระความรู้มากกว่าการหาความรู้ในวิธีอื่นๆ ทั้งนี้เพราะผู้อ่านสามารถอ่านเพื่อค้นหาความรู้ได้โดยไม่จำกัดเวลา และสถานที่

3. การอ่านช่วยพัฒนาให้เกิดกระบวนการคิด และจินตนาการ อันเป็นการส่งเสริมให้สมองดี มีสมาธิ เพราะขณะที่ผู้อ่านอ่านจะ พินิจพิเคราะห์ และวินิจฉัยเนื้อหาสาระไปพร้อม ๆ กัน แล้วนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลดีต่อชีวิตของตนเอง ครอบครัว และสังคมโดยรวม

ความสำคัญของการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ในการจำแนก แยกแยะ สิ่ง que เห็น สิ่ง que พบ สิ่ง que ได้ยิน สิ่ง que สัมผัส สิ่ง que ชิมรส หรือสิ่ง que ดมกลิ่น แล้วแยกออกด้วยความคิดถึงที่มา ของสิ่งต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ว่าคืออะไร มีองค์ประกอบอย่างไร เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันอย่างไร กระบวนการ เรียนรู้ ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์จะนำสู่การค้นหาความเป็นจริง จากสิ่ง que พบ และได้สัมผัสว่าประกอบด้วยอะไร เหมือนหรือแตกต่าง จากสิ่งอื่นอย่างไร และเกิดจากปัจจัยใด

การวิเคราะห์ จึงเป็นกระบวนการคิดในเชิงลึกที่ผู้เรียนต้อง มีความสามารถ และมีทักษะในการตั้งสมมุติฐาน การสังเกต การสืบค้น และการหาความสัมพันธ์ ที่เชื่อมโยง จนเกิดการ ตีความถึงที่มาที่ไปของ สิ่งนั้น ๆ อย่างมีเหตุมีผล เช่น เมื่อมีเหตุการณ์หนึ่ง เกิดขึ้น เราต้องสร้างระบบ ความคิดเชิงวิเคราะห์ว่า

ใคร

- อยู่ในสถานการณ์
- น่าจะเกี่ยวข้องกับ
- น่าจะทำให้เกิดสถานการณ์นี้
- ได้ / เสียประโยชน์

อะไร

- ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นี้
- คือ หลักฐานสำคัญ / เพราะเหตุใด

ที่ไหน

- สถานการณ์เกิดขึ้นที่ใด
- เหตุผลที่เกิดที่สถานที่นั้น ๆ

เมื่อไร

- สถานการณ์เกิดขึ้นเมื่อไร
- เวลาที่เกิดบอกอะไรได้บ้าง
- เหตุใดต้องเกิดในช่วงเวลานี้

ทำไม

- สถานการณ์นี้จึงเกิด
- เกิดที่นี่
- เกิดเวลานี้
- เกิดกับคน ๆ นี้ / กลุ่มนี้

อย่างไร

- สถานการณ์เกิดได้อย่างไร
- ผู้ทำทำอย่างไร
- สิ่งใด / คนใดเกี่ยวข้องกับสถานการณ์นี้อย่างไร

ความสำคัญของการเขียน

การเขียน เป็นกระบวนการถ่ายทอดในรูปแบบการบันทึกด้วยตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ เพื่อนำเสนอความรู้ถ่ายทอดเผยแพร่ความคิด อธิบายถึงความรู้สึก และบอกถึงความต้องการของผู้เขียน ให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจถึงความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการเหล่านั้น

นอกจากนี้การเขียน ยังมีจุดมุ่งหมายในการสื่อสาร เพื่อ

1. การแสดงความคิดเห็น
2. การอธิบาย
3. การเล่าเรื่องราว
4. การโฆษณาชวนเชื่อเพื่อจูงใจและโน้มน้าวให้ผู้อ่านคล้อยตาม
5. การสร้างจินตนาการ

การเขียน จึงถือเป็นกระบวนการสื่อสาร อีกกระบวนการหนึ่งที่สำคัญ และจำเป็นต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ในปัจจุบันทั้งการบันทึกความรู้ บันทึกความเป็นไป บันทึกสถานการณ์ การเขียนจดหมาย การทำสัญญา การเขียนคำโฆษณาชวนเชื่อ การประกาศ รวมทั้งการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการอื่น ๆ อีกมากมาย

รูปแบบการจัดการเรียนรู้
โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
นำสู่การพัฒนาความสามารถ
ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน
และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

“ชีวิตที่ไม่มีการตรวจสอบ
ไม่มีค่าควรแก่การดำรงชีวิต”

(โสกราตีส)

การจัดการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงความสามารถของเด็กแต่ละคนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง โดยขึ้นกับพัฒนาการในแต่ละวัย การที่เด็กจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียนการสอน ก็ต่อเมื่อการเรียนการสอนที่จัดขึ้นนั้น เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยของเด็ก

ครูจึงควรคำนึงเสมอว่า การสอนบางอย่างอาจเร็วเกินไปสำหรับเด็กวัยหนึ่ง หรือช้าเกินไปสำหรับเด็กอีกวัยหนึ่ง จึงถือเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องสังเกตศักยภาพ ความสามารถ และรูปแบบการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อที่จะได้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวิถีเรียนของผู้เรียน

“การเรียนรู้แบบบูรณาการ” ถือเป็นรูปแบบสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การเรียนรู้แบบบูรณาการ กำลังได้รับความสนใจ และเป็นที่กำลังถกเถียงกันเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เพราะการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่รวมการวางแผน การจัดการหลักสูตรและการสอนเข้าด้วยกัน เพื่อว่าเนื้อหาวิชาต่างๆ จะได้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับพัฒนาการ และความต้องการของเด็กหรือผู้เรียน ขณะเดียวกันการเรียนรู้ก็มีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้นด้วยเพราะกระบวนการเรียนรู้ได้นำเอาสาระความรู้ต่างๆ มาสัมพันธ์เชื่อมโยงผสมกลมกลืน จนกลายเป็นเรื่องเดียวกัน จนผู้เรียน

เกิดความรู้ ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม และสามารถนำ ความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ด้วยประสบการณ์ที่ต่อเนื่อง และมีคุณค่าต่อตัวผู้เรียน โดยจะสามารถดำเนินชีวิต หรือเผชิญกับ ปัญหาต่าง ๆ ในวิถีชีวิต และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนี้ ครูผู้สอนจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความยืดหยุ่นสูง พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นของเด็ก ไม่มุ่งถ่ายทอดเนื้อหา ความรู้ที่ตนเตรียมมา เพียงอย่างเดียว การที่ครูได้รับทราบความคิดเห็นของเด็ก จะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียน การสอนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ และความ สนใจของเด็กแต่ละคน นอกจากนี้ครูจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีทักษะ ในการถามคำถามที่ดี เพื่อท้าทายความคิด หรือประสบการณ์เดิม ของเด็กโดยการถามคำถาม เกี่ยวกับสิ่งที่เด็กคิดหรือรู้ อีกทั้งครู ยังต้องเป็นนักแก้ปัญหาที่ดี ทั้งนี้เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของ เนื้อหาวิชาต่างๆ ในหลักสูตรเข้าด้วยกันให้ได้อย่างแนบเนียน

การจัดการกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ มีจุดเน้นที่การนำเอาสาระความรู้ต่างๆ มาผสมผสานกันอย่างมีความหมายต่อตัวผู้เรียนให้มากที่สุด ผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง โดยมีบทบาทเป็นทั้งผู้ทดลอง ผู้อภิปราย ผู้สำรวจ และผู้ตั้งสมมุติฐานมากกว่าเป็นเพียงผู้ฟัง ผู้อ่านหรือผู้ทำแบบฝึกหัดเท่านั้น และที่สำคัญยิ่งกว่าคือการทำที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์จริง

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่นำสู่การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเองโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย

1. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
2. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผ่านการลงพื้นที่สนาม
3. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผ่านเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และสัมพันธ์กับตนเอง
5. การพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย
6. การพัฒนาการเรียนรู้โดยครอบครัว
7. การพัฒนาการเรียนรู้โดยผ่านการจัดบันทึก

1 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

วิทยาศาสตร์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติ และวิธีมองโลกเป็นเรื่องของการสนใจใคร่รู้จากธรรมชาติ และสิ่งรอบๆ ตัว ในความเป็นจริง เด็กแต่ละคนเป็นนักวิทยาศาสตร์โดยธรรมชาติ เช่น เด็กทารกจะนอนหลับตาเพื่อคอยสังเกต คาดเดา และทดสอบการคาดเดาของตนเองอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจกับโลกรอบตัว ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ควรเป็นไปอย่างผสมผสานกับวิถีชีวิตการเรียนรู้ของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ในหัวข้อที่เด็กสนใจ ด้วยเชื่อว่าจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการใช้ชีวิตในสังคมต่อไป

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์ และช่วยให้มนุษย์คิดแก้ปัญหาอย่างมีระเบียบแบบแผนมากยิ่งขึ้น ถ้าเด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ ที่ส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

อย่างสม่ำเสมอก็จะช่วยปลูกฝังให้เด็กเป็นผู้ที่รู้จักใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผล และรู้จักแสวงหาความรู้อยู่เสมอ

“...การเปิดโอกาสให้เด็กได้ศึกษา ค้นคว้า และเรียนรู้ด้วยตนเองนั้นเกิดขึ้นสัปดาห์ละ 1 วัน โดยครูจะให้เสรีภาพ แก่เด็กในการเรียนรู้ว่าจะไปศึกษาค้นคว้าที่ใดก็ได้ ไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะห้องเรียนของคนที่นั่นครูประจำชั้นจะเป็นผู้กำหนดเวลาในการให้เด็กไปศึกษาค้นคว้า และตกลงเงื่อนไขของเวลาที่แน่นอนที่เด็กจะต้องกลับเข้ามารวมกันในชั้นเรียนอีกครั้งหนึ่ง สิ่งที่เด็กจะต้องทำเมื่อกลับมาถึงห้องเรียนคือ การเขียนบันทึกสิ่งที่ตนเรียนรู้ และบรรยายความรู้สึกของตนเองต่อการเรียนรู้ในรูปแบบคั้งกล่าว หลังจากนั้นครูจะขออาสาสมัครมานำเสนอสิ่งที่ตนเรียนรู้และรายงานความก้าวหน้าของโครงการ...”

(บันทึกนักวิจัย : 23 มิถุนายน 2547)

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี กล่าวถึงกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ในวิถีชีวิตว่ามี 10 อย่างคือ

1. การรู้จักสังเกต
2. การรู้จักบันทึก
3. การรู้จักฟัง
4. การรู้จักถาม
5. การรู้จักตั้งสมมุติฐาน
6. การรู้จักหาคำตอบ
7. การรู้จักวิพากษ์
8. การรู้จักนำมาบูรณาการให้เป็นหนึ่งเดียว
9. การรู้จักเขียนเรียบเรียงความคิด
10. การรู้วิธีการนำเสนอ

เด็กได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ จากการทำโครงการในหัวข้อที่เด็กสนใจ ต้องการศึกษา ต้องการค้นหา และต้องการค้นคว้า เช่น อาหารสมุนไพร น้ำดื่มสุขภาพ ดอกบัว ต้นข้าว และนักวิทยาศาสตร์ของโลก เป็นต้น ซึ่งหัวข้อต่างๆ เหล่านี้ มีความสนใจของเด็กเป็นหน้าตาที่เปิดสู่การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในการค้นคว้าหาข้อมูล

“...กว่าฉันจะค้นเรื่อง “ดอกบัว” ได้ก็ตั้งนาน ได้ข้อมูล
ไม่เยอะ เพราะพี่นักศึกษาลิขิต บารคนบอกเจ้าหน้าที
(พี่อ้อม) ก็จัดมาให้ ฉันนั่งเฝ้า แต่เอกสารก็เห็นเกรงใจ
แล้วก็พินิจกลับมาอ่าน หนังสือดอกบัว หนังสือ ออม อร ก็ตามหาตัว
หนังสือชุด หนังสือ 1 และ 2 อรหนังสือ 3 ออมหนังสือ 7 และ 5
แต่หาไม่เจอ หนังสือ ออม อร ก็แยกกัน 3 คน ไป 3 ทาง ออม
ไปทางโรงอาหารสีน้ำตาล อรไปทางหน้าต่าง หนังสือทาง
ออกกำลังกาย พอพบกับออม อร เจอกันทั้งเจ็ดออยทั้งออย
แต่ก็ตั้งอึ้งตั้งหน้าเพราะว่าศัพท์ที่ไม่ได้ พอมาเจอเอกสาร ก็
ว่าหนังสือ ออม อร เห็นชุดๆ หนังสือ ออม อร โกรธมากเพราะเจอหน้า...”

(บันทึกนองมายด์ : 2 กรกฎาคม 2547)

ในการทำโครงการต่างๆ เด็กได้เรียนรู้ ทักษะต่างๆ นอกเหนือ
จากโครงการของตน เช่น เด็กได้เรียนรู้ทักษะในการสื่อสารกับบุคคลอื่น
นอกเหนือจากบุคคลที่แวดล้อมตนเอง การเข้าสังคม มารยาทการ
ขอความช่วยเหลือ จากผู้อื่น อาทิ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด และบุคคลที่
เข้ามาใช้ห้องสมุด

ในการค้นคว้าข้อมูล และสร้าง
องค์ความรู้ด้วยตนเองนั้น เด็กๆได้นำเอา
เครื่องมือ หรือสื่อเทคโนโลยี มาใช้ใน
กระบวนการเรียนรู้ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์
กล้องดิจิทัล และอุปกรณ์อื่นๆ ทำให้เด็กๆ
ได้นำความรู้ทางเทคโนโลยีที่ได้เรียนรู้ไป
ประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน

“...เด็ก ๆ หลายคนตัดสินใจไปค้นคว้าที่ห้องสมุดของสถาบัน เพื่อค้นคว้าหนังสือตามหัวข้อของตน บางคนไปที่ห้องคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนเพื่อค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตบางคนเลือกอยู่ที่ห้องสมุดเล็กๆ ของโรงเรียน บางคนนำกล้องมาด้วย และได้ตระเวนถ่ายรูปบุคคล และสถานที่ต่างๆ ในโรงเรียน บางคนเลือกนั่งเขียนงานของตนได้ค้นไม้ที่สนามค้ำหน้าอาคารเรียนเด็ก ๆ ทุกคนดูเหมือนว่ากำลังมุ่งมั่นหาความรู้ในสิ่งที่ตนให้ความสนใจ...”

(บันทึกนักวิจัย : 23 มิถุนายน 2547)

การสอนวิทยาศาสตร์ในเด็กเล็ก ๆ ไม่ควรเน้นเฉพาะเนื้อหาทางวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรเป็นการเรียนรู้อย่างผสมผสานกับประสบการณ์ของเด็ก กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และระบุนความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวในโลกของความเป็นจริง มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสรุปองค์ความรู้โดยผ่านการใช้ภาษา

“...เด็ก ๆ เดี๋ยวไม่มีนกคุ้ม พอกิ่งสนาม แต่ละกลุ่มก็แจก ข้างกันไม่ มางกลุ่มก็เดินไปดูสวนหย่อมเล็ก ๆ ที่มีอ่างน้ำพุขึ้นมา แล้วเอากระดาษ มางกลุ่มก็เดินไปที่หน้าเสาธง แล้วทำท่าเดาพองชาติ มางกลุ่มก็ยื่นดูกระรอกที่วิ่งอยู่บนต้นไม้ หรือมีอีกที่เกาะดูต้นน้ำจาวจากเกสรดอกไม้ ดูนกที่กำลังมีอนานาร์ ในลูกเด็ก ๆ มีความสุขกันมาก...”

(บันทึก คุณครูกรวิกา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา : 2547)

ในเด็กเล็กๆ การส่งเสริมกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อาจเริ่มต้นจากสิ่งใกล้ตัว เช่น การให้เด็กได้สังเกตธรรมชาติรอบตัว เช่น ต้นไม้ แมลง กระรอก ไล่เดือน เป็นต้น

จากการที่เปิดโอกาสให้เด็กหัดสังเกตธรรมชาติรอบตัวนำสู่การสร้างหน่วยการเรียนรู้ ตามความสนใจของเด็กได้ เช่น ครูให้เด็ก ๆ ทดลองเลี้ยงผีเสื้อ เพื่อให้เด็กได้สังเกต และค้นหาคำตอบที่สงสัย เริ่มต้นกระบวนการด้วยการพูดคุยชวน กระตุ้นให้เด็กได้ร่วมกันระดมความคิด และวางแผนการนำหนอนผีเสื้อมาเลี้ยงที่โรงเรียน เด็ก ๆ ได้ร่วมกันสังเกตลักษณะของหนอนผีเสื้อ เช่น ลักษณะของลำตัว ตา จำนวนขา ท่าทางการเดิน การกินอาหาร จนถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกระทั่งหนอนกลายเป็นผีเสื้อ โดยมีการจัดบันทึกผ่านการวาดรูป และ นำข้อมูลที่ได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันว่า เด็กแต่ละคนคิดอย่างไร ซึ่งกระบวนการเช่นนี้จะช่วยให้เด็กสามารถเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งรอบ ๆ ตัวมากขึ้น

แล้วฉันก็ได้กั๊ก รอดของก็มากึง ผีเสื้อ 2 ตัว เกาะอยู่ข้างกล่อง
ดักแด่ ได้กั๊ก ที่นั่นผีเสื้อ ทุกตนทำทำอันไหน

โลกของผีเสื้อ

สาว : ผีเสื้อเกิดวันที่ 29 มิถุนายน 2547

ใครจะในเกิดกั๊กเกิด

โทร่า : นำอันไหนจังเลย

เตาเต้ : ผีเสื้อมันตงติดกั๊กพ่อแม่

ภู : ผีเสื้อกั๊กมันนอนตง มันมีพ่อแม่
เวลาเราไม่อยู่กั๊กพ่อแม่ เราตงติดกั๊กเลย

โถม : มันน่าสงสาร พอเกิดมากั๊กไม่เจอพ่อแม่

แก้ม : น่าจะปล่อยมันไปเพราะถ้าเวลามันติดกั๊กแม่มันมากกั๊ก
มันอาจตรอมใจตาย

ริชี่ : มันอยู่ในกล่องตงอึดอึด ออกจากมันออกไม่เพราะกลัว
มันตาย

แพ้ม : พอมันเกิดมา เรากั๊กใจ แต่เราควรปล่อยมันไปเพราะ
มันจะได้ดูธรรมชาติต่างๆ

เตง : ตอนเามาจากต้นส้ม พ่อแม่มันก็อยู่บ้านเตง
เตงขอไปเลี้ยงเองที่บ้านได้ในม มันจะได้เจอพ่อแม่ของมัน
มันด้วง แต่เพื่อนๆ ต้องเอาดอกไม้ที่มันบ้านจวนมาใน
เตงไม่มีอันมันด้วงนะ

(บันทึก คุณครูเยาวลักษณ์ รัตนพรหมมินทร์ : 29 มิถุนายน 2547)

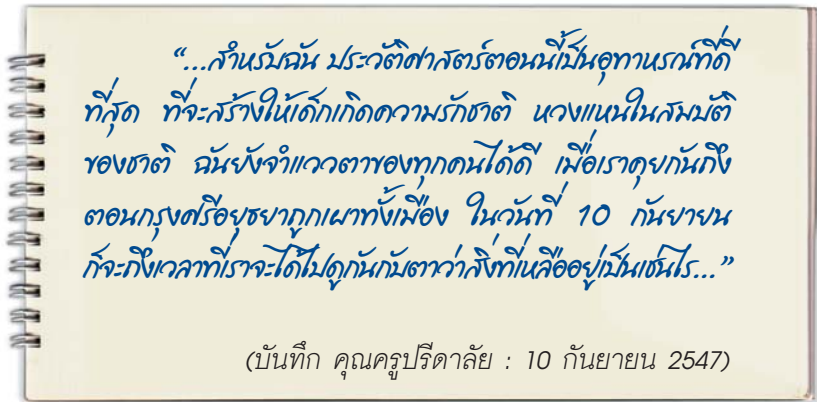
ในการพัฒนาทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ให้เกิดขึ้นในเด็กปฐมวัย และประถมศึกษา นั้น การเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ และสัมผัสกับวิถีชีวิตถือเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญมากเพราะเด็ก ๆ ได้เรียนรู้ ได้พูดคุยและได้สังเกต ตลอดจนได้พัฒนาทัศนคติ ในทางบวกต่อวิทยาศาสตร์ ซึ่งช่วยให้เด็ก ๆ เกิดความเข้าใจว่า วิทยาศาสตร์มิได้เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง และการหาคำตอบ ที่ถูกต้อง โดยผ่านการทดลองในห้อง สี่เหลี่ยมแคบๆ ในโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นโลกของความสงสัยใคร่รู้ต่อธรรมชาติรอบตัว การสังเกตอย่าง ใกล้ชิดและละเอียดลึกซึ้ง รวมถึง การคิดอย่างถี่ถ้วนและการสังเกตให้ มากขึ้นกว่าเดิม

2 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านการลงพื้นที่ภาคสนาม

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยผ่านการลงพื้นที่ภาคสนาม หรือการไปทัศนศึกษา นอกสถานที่ เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรที่ครูผู้สอนเห็นคุณค่า และตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อเด็กหรือผู้เรียน โดยพยายามเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมกับชุมชนและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน การพาเด็กไปทัศนศึกษา จะช่วยให้เด็กเริ่มเห็นคุณค่าว่าการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในสถาบันการศึกษาที่เรียกว่า “โรงเรียน” เท่านั้น (Ferguson, 1994)

โรงเรียนหลาย ๆ แห่งไม่ว่าจะเป็นระดับอนุบาล หรือ ประถมศึกษาที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ล้วนแต่ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้เด็กได้มีประสบการณ์ตรงกับสิ่งที่เด็กเรียนรู้ หรือ ให้ความสนใจโดยผ่านการไปเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ

การเตรียมตัวก่อนพาเด็กไปทัศนศึกษาถือเป็นสิ่งสำคัญและ
จำเป็นมาก การเตรียมตัวเริ่มตั้งแต่การที่ครูต้องไปเยี่ยมชมสถานที่
ดังกล่าวก่อน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผน พูดคุย และตัดสินใจ
ร่วมกันว่า มีสถานที่อะไรที่น่าสนใจในพื้นที่ดังกล่าว ควรนำเด็ก
ไปเยี่ยมชมจุดใดบ้าง จะใช้ระยะเวลาในการเยี่ยมชมแต่ละจุดนาน
เท่าใด และจะจัดกิจกรรม หรือเตรียมใบงานอย่างไร เพื่อให้เด็กเกิด
การเรียนรู้อย่างเต็มที่

ก่อนการเดินทาง ครูมีการเตรียมตัวเด็กอย่างดี โดยให้
เด็กศึกษาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาจากหนังสือทั้ง
ในห้องเรียน และห้องสมุด ค้นคว้าข้อมูลผ่านทางเครือข่ายสารสนเทศ
(Internet) และมีการศึกษาแผนที่อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา

ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งแสดงถึงความยิ่งใหญ่ของ อาณาจักรไทยในสมัยนั้น นอกจากนี้คุณครู และเด็ก ๆ ได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ได้ศึกษามา

“...เราไม่ดูวัดสำคัญต่างๆ ที่นั่นคือแต่จากมรณิกพัช
มวงวัดมีพระพุทธรูปไม้หรือขี้ผึ้ง งามดี แต่ได้พระพุทธรูปอันหมด
ร่องรอยของการถูกเผาทั้งเมืองมันเห็นใจ พวกเราทุกคนอยู่
แกใจ เสี่ยงวิพากษ์วิจารณ์ดังมีพระชะ จนมากจึงวัดหน้าพระเมรุ
ซึ่งมีหน้าวัดเดียวที่ไม่ถูกเผา เนื่องจากมันทำมีดจาการของพม่า
ความกลัวงามของวัด และพระประธานจึงต้องอยู่อย่างธรรมดาวัน
นักจอนันในกิ่งวัดต่างๆ ถ้าไม่ได้ถูกเผาจะมันเห็นใจ น่าเสียดาย
จริงๆ ตอนกลางคืนเรานำตัวที่เราเตรียมไม่หนึ่งทานกัมที่ใน
วัดมงคลมพิทท์ถูกเผา มันช่างในอารมณ์และบรรยากาศจริงๆ...”

(บันทึก คุณครูปริดาวัลย์ : 10 กันยายน 2547)

การไปทัศนศึกษาหรือการลงพื้นที่สนาม เป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์ของเด็กกับโลก กว้างในชุมชน และบุคคลอื่น บุคคลในท้องถิ่น หรือชุมชนที่เด็กไปเยี่ยม ถือเป็นการกำลังความรู้ สำคัญที่เด็กจะได้เรียนรู้ เด็กจะมีความสุข และ สนุกสนานกับการได้พูดคุย ซักถาม หรือมี ปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น รวมถึงได้มีโอกาสนำความรู้ที่เรียนใน ชั้นเรียนมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเต็มที่

“...สัปดาห์ที่ผ่านมานักเรียนชั้นประถม 3 เรียนรู้ในหัวข้อ “อาหารและการเลือกซื้ออาหาร” โดยมีการทบทวนอาหารหมู่ต่างๆ ทั้ง 5 หมู่ กิจกรรมที่สำคัญกิจกรรมหนึ่งของหน่วยการเรียนรู้คือการเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกซื้ออาหารที่ตลาดสด โดยเราได้มีการพูดคุย ทบทวนวิธีการเลือกซื้ออาหารหมู่ต่างๆ กับเด็กก่อนแล้วจากนั้นจึงแบ่งเด็กเป็นกลุ่มย่อยๆ ตามหมู่อาหารทั้ง 5 หมู่ เราได้มีการทำใบงานให้กับเด็ก โดยเด็กแต่ละกลุ่มต้องเลือกซื้ออาหารในหมู่ของตนมาอย่างน้อย 3 ชนิด โดยต้องกะปริมาณอาหารให้พอเหมาะสำหรับรับประทานทั้งห้อง และเด็กๆ ต้องสอบถามราคาสินค้าที่ต้องการซื้อจากร้านค้ามาอย่างน้อย 3 ร้านก่อน จึงจะตัดสินใจเลือกซื้ออาหาร ขณะเดียวกันเด็กๆ ต้องเตรียมสตางค์มาซื้ออาหารโดยนำสตางค์ไปรวมไว้กับกลุ่มของตน และมีการจดบันทึกรายรับ-รายจ่าย

(บันทึกนักวิจัย : 22 กรกฎาคม 2547)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถของเด็ก ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การปฏิรูปการศึกษา เพื่อสร้างการเรียนรู้ใหม่ๆที่แตกต่างไปจากเดิมถือเป็นสิ่งจำเป็น และมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาของมนุษย์ ปรากฏการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปจะมุ่งเน้นที่ความต้องการพัฒนาเด็กให้เป็นบุคคลที่ **“เก่ง ดี และมีสุข”** ที่จำกัดอยู่แต่เฉพาะระดับบุคคล โดยไม่คำนึงถึงระบบใหญ่ เช่น ครอบครัว ชุมชน และสังคม แต่การที่บุคคลจะพัฒนาเป็นคนเก่ง ดี มีสุขได้ เกิดจากความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับบริบททางสังคม และวัฒนธรรมด้วย (อรศรี งามวิทยาพงศ์, 2547) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่หลากหลาย อาทิ การเป็นสมาชิกของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เป็นต้น

“...ฉันประทับใจที่ได้สอนลูก เพราะฉันไม่เคยสอนลูก และที่ประทับใจอีกอย่างคือ การได้เห็นรอยยิ้มของเด็กๆ ผู้ให้กำลังใจ แต่ยังไม่หมด...”

(บันทึก นื่องานต์ : 2547)

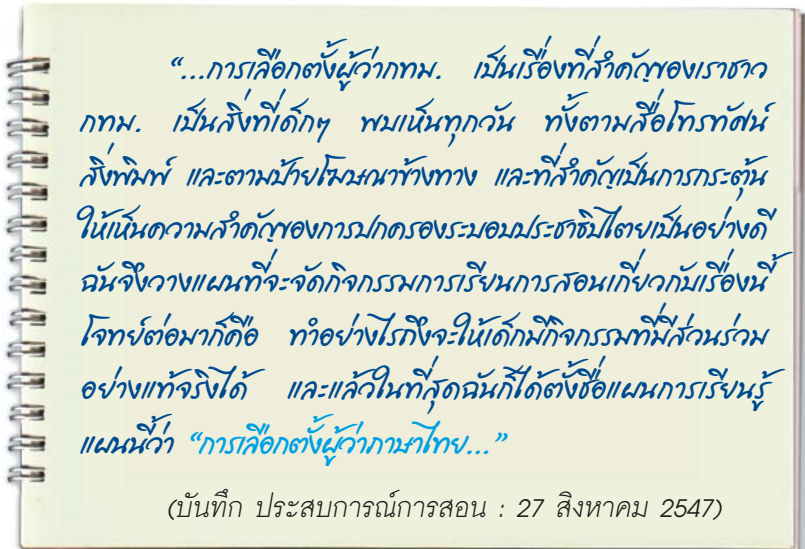
กระบวนการเรียนการสอนที่ครูจัดอย่างบูรณาการนั้นคือการเชื่อมโยงเข้ากับวิถีชีวิตของเด็ก มุ่งเน้นให้เด็กเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กๆ ได้ศึกษาหาความรู้จากผู้อาวุโสในท้องถิ่น แล้วนำมาคิดทบทวน วิเคราะห์ร่วมกัน

“...การจัดการเรียนการสอนในนั้ตัว “พออยู่...พอกิน...
ท้องถิ่นของเรา”...ได้เริ่มทำเรืงนโดยการพาเด็กๆ ไปเรืงนรู้วิถีชีวิต
ของตนในชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กๆ ได้ไม่ได้กินนาตความรู่จาก
ผู้อาคุโกลิในท้องถิ่น คือ คุณนางท่านนึ่งที่อาศัยอยู่ในชุมชน
ใกล้บริเวณโรงเรียน เด็กๆ ได้ไม่สัมภาษณ์ พูดคุยกับคุณนางว่า
คุณนางใช้ชีวิตอย่างไร ที่เรืงกว่าเตรมุทธิจพอเพียงนั้นมันอย่างไร
คุณนางได้เลือกเลี้ยงไก่ไว้กินไข่ไม่อันตราย แต่คุณนางก็งังจำมัน
ต้องซื้ออาหารชนิดอื่นๆ ด้วย เด็กๆ จำมัน ต้องติดทนทาน และ
วิเคราะห์ร่วมกันว่าเตรมุทธิจพอเพียงสำรับคุณนางคืออะไรและเด็กๆ
จะทำให้เกิดเตรมุทธิจพอเพียงสำรับการใช้ชีวิตร่วมกันในโรงเรียน
ได้อย่างไร... เด็กๆ ต้องวางแผน...มีการจดมันทุกสิ่งทีสังเกต
ทุกวัน ในการจดมันทุก แต่ล่ะครั้ง คุณตู่จะมีบทบาทในการกระตุ้น
และแนะน้าให้เด็กๆ สังเกตมากขึ้น... เด็กสรวมเองด้ความ
รู่ผ่านงานเข้งน...ตู่มีการนำกฎเกณฑ์ของการเข้งนเรืงนความ
(หันนำ เนื้อนา สรวม) มาสอดแทรก...”

4

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และสัมพันธ์กับตนเอง

เมื่อกล่าวถึงวิชา “ภาษาไทย” ผู้ใหญ่หลาย ๆ คนก็คงนึกถึงภาพของบรรยายกาศที่เคร่งเครียดของการเรียนหลักภาษาที่ต้องพยายามจดจำกฎเกณฑ์ให้ได้ แต่ในวันนี้ การเรียนวิชา “ภาษาไทย” เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นมาก ด้วยการใช้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเด็กมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กเกิดความสุขสนานและไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียนภาษาไทย พร้อมทั้งกระตุ้น และส่งเสริมให้ผู้เรียนนำทักษะ ความรู้ ความสามารถทางภาษาไทยที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ให้มากที่สุด เช่น ในช่วงของการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร กำลังดำเนินอยู่อย่างเข้มข้นนั้น ครูได้จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันของเด็ก เป็นต้น

ในการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น แหล่งการเรียนรู้ไม่ได้จำเป็นต้องมาจากครูผู้สอนเสมอไป แหล่งความรู้อาจมาจากการค้นคว้าจากห้องสมุด การสัมภาษณ์ พูดคุยกับบุคคลากรในโรงเรียน หรือในชุมชน และการสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งการเรียนรู้ที่ต้องสร้างความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายและจิตใจ รวมถึงการรับรู้ และตระหนักในตนเองถือเป็นเรื่องที่สำคัญมาก การเรียนรู้ในบางหัวข้ออาจทำให้ครูผู้สอนมีความกระอักกระอ่วนใจ ไม่ทราบว่าจะเริ่มต้นการสอนอย่างไร และควรสอนมากน้อยเพียงใด เพื่อให้เหมาะสมกับอายุ และพัฒนาการเด็ก หัวข้อการเรียนรู้ที่มักเป็นปัญหาให้ครูถกเถียงกันเสมอ ๆ ว่าจะสอนอย่างไร คงหนีไม่พ้นเรื่อง **“กำเนิดมนุษย์”** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อหัวข้อการเรียนรู้เกิดขึ้นจากความต้องการของผู้เรียน

“...ครั้งหนึ่งได้มีโอกาสถามนักเรียนชั้นประถม 2 ว่าต้องการเรียนรู้เรื่องอะไร เด็กๆ ตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า อยากรู้ว่าเราเกิดมาได้ยังไง คุณครูช่วยเล่าให้ฟังหน่อย เด็กหญิงหยิบหนังสือเรื่อง **“กำเนิดมนุษย์”** ขึ้นมาแล้วบอกว่า หนังสือเล่มนี้อ่านแล้วไม่เห็นเข้าใจเลย อยากให้คุณครูอธิบายให้ฟัง ฉะนั้นในฐานะครูผู้สอนถึงกับอึ้งไปพักใหญ่ เพราะเกิดความไม่แน่ใจว่าการสอนเรื่อง **“กำเนิดมนุษย์”** จะเร็วเกินไปสำหรับเด็กวัย 6-7 ขวบหรือไม่ ขณะเดียวกันหัวข้อนี้ได้ถูกกำหนดให้สอนในชั้นประถม 3 อยู่แล้ว แต่เมื่อมองไปที่เด็กๆ ก็พบว่า เด็กๆ ต่างรอคอยคำอธิบายของคุณครูอย่างใจจดใจจ่อ...”

(บันทึก นักวิจัย : 3 กันยายน 2547)

5 การพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย

การวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้สถานศึกษาส่งเสริม การวิจัย โดยใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอน และผู้เรียน รวมถึงการบริหารจัดการโรงเรียนของผู้บริหาร การวิจัยในที่นี้ หมายถึง การวิจัยในรูปแบบใหม่ที่มีความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับการจัดการ เรียนการสอน โดยครูผู้สอนสามารถดำเนินการวิจัยร่วมไปกับการ จัดการเรียนการสอนตามปกติ การวิจัยถือเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนการสอน หรือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการ เรียนรู้ของผู้เรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้หรือการวิจัยใน ชั้นเรียนเริ่มต้นจากการที่ครูผู้สอนเกิดคำถาม ข้อสงสัยหรือปัญหา การเรียนรู้ในชั้นเรียน ครูดำเนินการแสวงหาวิธีการแก้ปัญหา หรือ ค้นหาคำตอบในสิ่งที่ตนอยากรู้ หลังจากนั้นได้ทำการแก้ปัญหา และตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไร การวิจัยในชั้นเรียนจะช่วยให้ การจัดการเรียนการสอน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ลดวิธีการลองผิดลองถูก และตอบสนองความแตกต่างทางบริบท ของแต่ละโรงเรียนได้

เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คนหนึ่ง
มีปัญหาด้านการอ่านคือ อ่านหนังสือไม่ออกได้พูดคุยกับ
ผู้ปกครองของเด็ก และพบว่า ผู้ปกครองไม่มีเวลาให้เด็ก
จึงได้ดำเนินการแก้ปัญหา โดยพยายามทำอ่านที่มัน
พยางค์ได้ง่ายๆ มาให้เด็กอ่าน
และใช้เวลาในช่วงกลางวันสอนเด็ก
ตัวต่อตัวมากขึ้น

(บันทึก คุณครูศศิรินทร์ ศรีอาษา : 2547)

การวิจัยในชั้นเรียนเป็นไปเพื่อการเรียนรู้ของตนเองโดยมุ่งเน้น
ที่กระบวนการเรียนการสอน บริบทของชั้นเรียน คุณลักษณะผู้เรียน
และความถนัดของครูผู้สอน (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ,
2545) โดยครูอาจใช้วิธีการศึกษานักเรียนเป็นกรณีเฉพาะ เพื่อ
แก้ปัญหาเป็นระยะไปก็ได้ หรือถ้ามีปัญหาหลายอย่างในชั้นเรียนที่
ต้องการการแก้ไข ครูผู้สอนสามารถทำการศึกษาวิจัยได้หลายประเด็น
ในคราวเดียวกัน และสามารถดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน และใน
ขณะเดียวกัน การวิจัยในชั้นเรียน ก็สามารถอยู่ในรูปแบบของการ
วิจัยกลุ่ม คือครูทั้งโรงเรียนมาร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียน และการเรียน
การสอน การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้จะมีพลังได้ถ้าครูทั้งโรงเรียน
รวมพลังกันทำวิจัยเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาในลักษณะขององค์กรวม

ในปีการศึกษา 2546 คุณครูระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ได้พบ
ปัญหานักเรียนชั้นอนุบาล 2 มักเล่นกั้นในห้องนอน ระหว่าง
การนอนพักในช่วงกลางวัน จึงได้รวมกลุ่มทำวิจัยเรื่อง
“นิทานก่อนนอนเพื่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข” เพื่อนำวิธีการ
ที่จะช่วยให้นักเรียนหลับได้ดีขึ้น โดยคณะคุณครูได้แสวงหา
นวัตกรรม ที่จะใช้เพื่อแก้ปัญหานี้ที่เกิดขึ้น ซึ่งในขั้นต้น
หนังสือนิทาน และกบนิทาน คุณครูจะอ่านนิทานในเด็ก ๆ พัก
ในช่วงนอนพักกลางวัน และมีการเก็บ
รวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต
พฤติกรรมของนักเรียนขณะฟังนิทาน
มีการประเมินความพึงพอใจของ
นักเรียนต่อนิทานแต่ละเรื่อง ซึ่งพบ
ว่าการจัดกิจกรรมระส่ำระสาย
สำเร็จ...”

(บันทึก คณะคุณครูโรงเรียนอนุบาลปรางทิพย์ : 2547)

6 การพัฒนาการเรียนรู้โดยครอบครัว

ครอบครัว ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพราะเด็กจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับครอบครัว การเรียนรู้ของเด็กในครอบครัวเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ดังนั้น ถ้าครอบครัวมีความรู้ ความเข้าใจในพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กย่อมส่งผลดีต่อตัวเด็กต่อไป

“...ได้จัดให้มีการนิเทศความรู้แก่บุคลากรที่ในหน้าที่ดูแลเด็กที่บ้าน อาทิ พี่เลี้ยงเด็ก ผู้ ข่า อา ยาย เพื่อในทางบ้านและโรงเรียนร่วมกันพัฒนาเด็กไปในแนวทางเดียวกัน โดยการนำสิ่งของที่บ้านได้นำมาจัดเป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก เพื่อมาร่วมกันคิดว่าอุปกรณ์ดังกล่าวจะใช้ในการพัฒนาเด็กได้อย่างไร เช่น ตุ๊กตายาย ท่านหนึ่งได้นำหมวกกะโรนีหลากนลายรูปแมมมานขอดใส่ไว้วด โดยนขอดลงในแต่ละขวดในแมมแดงกัน เช่นการเรี้นรู้การแยกประเภทตุ๊กตารอง และการฝึกทักษะตา - มือประสานสัมพันธ์ในขณะนขอด ตลอดจนการจัดเก็บสื่อทั้งหมดลงตะกร้า และนำไปเก็บที่เดิม ซึ่งการใช้ตะกร้าของเก่าที่เดิมนี้มันฉันทักทั้งทางบ้านและโรงเรียนมีความจำเป็นต้องร่วมมือกันฝึกเด็ก นอกจากนั้นทางโรงเรียนได้จัดทำวารสาร ในตัวความรู้แก่ผู้ปกครองโดยสมัครคุณและผู้ปกครองร่วมส่งบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ด้วย...”

(บันทึก คุณครูคำแก้ว ไกรสรพงษ์ : 2547)

โรงเรียนสามารถเป็นแหล่งข้อมูลในการให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้ และคำแนะนำแก่ครอบครัวได้ พ่อ แม่ ผู้ปกครองอาจต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับหนังสือดีที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่บ้าน และการเลือกของเล่นสำหรับเด็ก เป็นต้น

“...ความสนใจเรื่องมันนก ก็ถูกกำหนดจากการที่มีนกจำนวนมากที่แม่ลงผัก และเด็กๆ ในความสนใจมันอย่างดี คุณครูจึงได้เชิญคุณตาของนักเรียนคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการดูนกมาให้นักวิชาการในกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อสอนวิธีการดูนกเบื้องต้นให้กับเด็กๆ หลังจากที่ได้จัดบรรยากาศที่ดีให้กับเด็กๆ แล้ว คุณครูได้เชิญคุณพ่อของนักเรียนคนหนึ่งมาพูดตุงในความรู้อีกเด็กเพิ่มเติม...”
คุณครูได้คุณพ่อมาในความรู้อีกในการสร้างมันนกจากวัสดุเหลือใช้ โดยเด็กแต่ละคนจะต้องออกแบบมันนกในดวงใจและลงมือสร้างด้วยฝีมือของตนเองตามแผนที่ได้ออกแบบไว้...”

(บันทึก คุณครูขัตติยา ไชโย : 2547)

7 การพัฒนาการเรียนรู้โดยผ่านการสังเกต และจดบันทึก

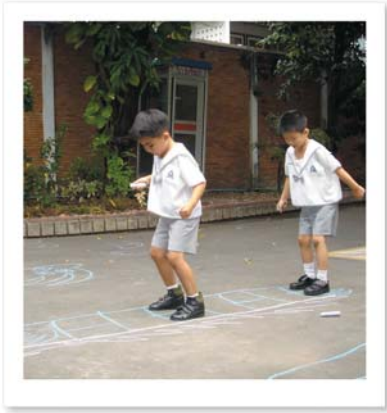
นักการศึกษา กู๊ดแมน (Goodman, 1986) กล่าวว่า หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของครู คือ การเฝ้าสังเกตเด็ก ฟังเด็ก ขณะที่พูดคุย อภิปราย หรือวางแผนร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม รวมถึงในการเล่น ทั้งนี้โดยมีการจดบันทึกคำพูดของเด็กควบคู่ไปด้วย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการ ความก้าวหน้าของเด็ก

การสังเกต คือ การให้ความสนใจในสิ่งที่เด็กทำ หรือปฏิบัติ และคำพูดของเด็ก เพราะในแต่ละวันที่มาโรงเรียน เด็กเล็ก ๆ จะเต็มไปด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น ดันสัมภาระให้ไม่ไฝ่แย่งไม่ผลักกับเพื่อน ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว คุณครูทุกคนจะสังเกตเด็กที่ตนสอนอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูชั้นเด็กเล็ก หรือชั้นอนุบาล ซึ่งจำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติ และลักษณะนิสัยของเด็กแต่ละคนเพื่อจะได้จัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก (นภเนตร ธรรมบวร ,2537) การสังเกตอาจอยู่ในรูปของการจดบันทึก หรือการให้ความสนใจไปยังสิ่งที่เด็กกำลังทำ หรือพูด การสังเกตอาจเกิดขึ้นในกิจวัตรประจำวันก็ได้ เช่น น้องปิดตมใหม่วันนี้ หรือ น้องไอ้ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเล่นน้ำ เป็นต้น

การเคลื่อนไหวของเด็ก ทำทาง และสีหน้าที่เด็กแสดงออก ล้วนเป็นกุญแจสำคัญที่สะท้อน ถึงการเรียนรู้ ความรู้สึก และสิ่ง ที่เด็กคิด การสังเกต และจด บันทึกลงไปพร้อมกับความรู้ในเรื่อง พัฒนาการเด็ก จะช่วยให้ครู ตระหนักถึงความแตกต่างของ เด็กแต่ละคนมากขึ้น และสามารถจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับ ความสนใจ และความต้องการของเด็กได้ดีขึ้น

...เมื่อโอกาสในชุดครั้งที่ 3 ทำงานร่วมกับครู ผ่านการสังเกต ถ่ายภาพ และจดบันทึกคำพูดของเด็กๆ และคุณครู หลังจากนั้นจะมีการนำบันทึกมาพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์คำพูด และคำถาม ของเด็กและคุณครูว่าเด็กมีพัฒนาการการเรียนรู้ขึ้นอย่างไร คุณครูมีพัฒนาการด้านการสอนขึ้นอย่างไร เหมาะสม กับเด็กหรือไม่ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอย่างไร หรือมีสิ่งที่ถกกันการเรียนรู้ของเด็ก...

(บันทึก คุณครูคำแก้ว ไกรสรพงษ์ : 2547)

“ไม่มีความรู้ใดที่สมบูรณ์แบบ เมื่อมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป...

...ความรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย”

(Frankenstein, 1987)

จากบันทึกของครูนำสู่การพัฒนา
การจัดการเรียนรู้ในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน
และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การเขียนบันทึกที่ความคิดเห็นของครูที่มีต่อเหตุการณ์ และการกระทำที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้ครูผู้บันทึกได้ตระหนักถึงการกระทำที่ผ่านมาของตน และมีความระลึกอยู่เสมอว่า ตนเป็นใคร มีความสัมพันธ์กับบุคคลที่อยู่แวดล้อมตนอย่างไร ขณะเดียวกันก็ได้มีโอกาสหยุดคิด ทบทวน วิเคราะห์เหตุการณ์ การกระทำต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต และพยายามทำความเข้าใจ และเรียนรู้ประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาการกระทำต่างๆ ของตนในอนาคตต่อไป

การเขียนบันทึกของครู
ไม่ได้หมายถึง การบันทึกรายชื่อของกิจกรรมต่างๆ ที่กำลังดำเนินไปในชั้นเรียน แต่ครอบคลุมไปถึงการบันทึกประสบการณ์ของครู ทั้งที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียนและภายนอกชั้นเรียน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อประสบการณ์ภายในชั้นเรียน

การเขียนบันทึก สามารถช่วยกระตุ้น และเสริมพัฒนาการ ความก้าวหน้าในชีวิตครู ทั้งในด้านวิชาชีพ และชีวิตส่วนตัว ซึ่งการเขียนบันทึกของครูแยกได้ ดังนี้

1. การเขียนบันทึกความคิด
2. การเขียนบันทึกการกระทำ
3. การเขียนบันทึกความเชื่อ
4. การเขียนบันทึกทัศนคติ

จากความคิดของครูสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของเด็ก

การจัดเวทีในการเปิดโอกาสให้ครู ได้มีการประชุมพบปะ พูดคุย เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอเดือนละครั้ง ตลอดระยะเวลา 7 เดือน การนำเสนอบันทึกที่ครูเขียนถือเป็นวิธีการที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อทั้งครูผู้สอนที่เข้าร่วมโครงการวิจัย และตัวนักวิจัยเอง เพราะการเขียนบันทึกช่วยครูในการสะท้อนความคิด ทบทวน ประสบการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมา รวมถึงองค์ความรู้ที่ได้จากการสอน ขณะเดียวกันการเขียนบันทึกยังช่วยให้การวิจัยมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เพราะจะช่วยให้นักวิจัยจดจำข้อมูลต่างๆ ได้ อีกทั้งการเขียนบันทึกยังช่วยให้นักวิจัยได้สะท้อนความคิด และสรุปข้อมูลเป็นระยะๆ นำสู่การวางแผนการทำงานในครั้งต่อไป

การวิจัยนี้ ครูได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนให้เขียนบันทึก การสอนของตนอย่างสม่ำเสมอ ขณะเดียวกัน นักวิจัยจะสะท้อนความคิดต่อการประชุมทุกครั้งโดยผ่านการเขียนบันทึกเช่นเดียวกัน

บันทึกของครูสะท้อนถึงความรู้ในการสอนของครูผู้บันทึก อันถือเป็นความรู้ที่เชื่อมโยงทฤษฎี และการปฏิบัติเข้าด้วยกัน บันทึกของครูจากการทำวิจัยครั้งนี้สะท้อนภาพความรู้ต่างๆ ดังนี้

1. เด็กมีศักยภาพอันไม่รู้จบ บางครั้งครูไม่ต้องสอนอะไรเลยแต่เด็กๆ เองเป็นผู้ที่จัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของตนเองพลังไฟรู้ที่มีอยู่มหาศาลหลั่งไหลออกมาด้วยแรงขับเคลื่อนภายในอย่างเป็นธรรมชาติ มีชีวิตชีวา มีความเป็นองค์รวมในตัวของมันเอง ถ้าเราเอามาแยกย่อยเป็นวิชา จะเห็นได้ชัดเจนว่า เพียงกิจกรรมสนุกๆ เพียงกิจกรรมเดียวได้บรรจุวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย ธรรมชาติศึกษา จริยธรรม นิเวศวิทยา และที่สำคัญในรูปแบบนี้ทำให้เด็กๆ มีความสุข

2. การจัดกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ต้องทำให้เด็กรู้จักการแก้ปัญหา วางแผนการดำเนินการได้ นั่นหมายถึง เด็กสามารถจะหาคำตอบได้ว่า ต้องจัดการอย่างไร ทำอะไร และอะไรควรทำก่อนหรือทำหลัง การที่เด็กได้มีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสรับรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นการพัฒนาจิตสำนึกให้เด็กได้เรียนรู้ และจดจำสิ่งต่างๆ เพื่อเก็บสิ่งที่ผ่านมาในชีวิตไว้เป็นข้อมูล

3. การทดลอง หรือประยุกต์แนวคิด เป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กนำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่องไปประยุกต์ใช้จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของตนเองได้

4. กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และคนกลุ่มอื่นๆ ที่เหมาะสมในแต่ละองค์ประกอบด้วยการพูด หรือ การเขียน เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร แลกเปลี่ยน วิเคราะห์ และการสังเคราะห์ความรู้ ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่าย ความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง

5. กระบวนการเรียนรู้ที่เริ่มต้น ให้เด็กรู้จัก การสังเกต ตั้งคำถาม ตั้งสมมติฐาน หาคำตอบ สอบถาม ฟังคำตอบ บันทึก เชื่อมโยงความคิด เรียบเรียง เขียน เพื่อนำเสนอความคิดรวบยอดได้ ไปพร้อมๆ กับการร้อยรัดกระบวนการกลุ่มที่หลากหลายเข้าด้วยกัน อย่างเหมาะสม ในแต่ละช่วงของการเรียนการสอนแล้วให้เด็กทุกคน ได้มีส่วนร่วม และมีการเคลื่อนไหวของการเรียนรู้ตลอดเวลา นำสู่การทำให้เด็กมีความสนใจต่อเนื่อง

6. การเข้าถึงความรู้ ของเด็ก มีหลากหลายหนทาง การที่ครู ยืนสอนหน้าห้องเรียนก็เป็นวิธีหนึ่ง การที่เด็ก ๆ ได้แสดงความคิดเห็น ต่อกัน การสนทนา ก็ได้ความรู้เหมือนกัน เพราะเด็ก ๆ ทุกคนจะมี กระบวนการเข้าถึงความรู้โดยธรรมชาติเฉพาะตนอยู่แล้ว นั่นหมายถึง โดยธรรมชาติแล้ว เด็กจะมีวิธีคิดแบบสังเคราะห์อยู่แล้ว ดังจะเห็น ได้ว่าเด็กจะสามารถนำสภาพแวดล้อมรอบตัวมาเป็นความรู้ใหม่ๆ ได้ตลอดเวลา ดังนั้น การเปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองทำในสิ่งที่เด็ก คิด และจินตนาการ จะช่วยให้เด็กมีประสบการณ์มากขึ้น ยิ่งถ้าครู เสริมกระบวนการให้เด็กได้วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ จะช่วยให้เด็กมี วิธีคิดอย่างเป็นระบบมากขึ้น

7. กระบวนการเรียนรู้ต้องเป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้เด็ก ได้ฝึกฝนการคิด เริ่มจากการให้เด็กรู้จักคิดเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ใน

ชีวิตประจำวัน การตัดสินใจในเรื่องเล็กๆ จนถึงเรื่องใหญ่ๆ ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิต จะเสริมศักยภาพของเด็กให้ได้คิด วิเคราะห์ และประเมินสิ่งต่างๆ ที่ได้พบเห็นในชีวิตผ่านการแก้ไขปัญหา แล้วลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

8. การตอบคำถามเด็กถือเป็นศิลปะที่ละเอียดและลึกซึ้งมาก ซึ่งบางคำถาม ครูอาจจะไม่สามารถใช้ความคิด และเหตุผลแบบผู้ใหญ่ตอบได้ เพราะเด็กตั้งคำถามจากความอยากรู้ เพราะมีข้อสงสัย ครูต้องทำตนให้เอื้อต่อการสร้างบรรยากาศให้เด็กมีความอยากรู้

9. การคิดเป็นทักษะที่สามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้อย่างไม่สิ้นสุด ด้วยการฝึกฝน ฝึกปฏิบัติ และเรียนรู้ว่าจะคิดอย่างไรให้ดีขึ้น กระบวนการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องกระตุ้นเร้าให้เด็กมีความสามารถในการริเริ่มสร้างความคิดในแง่บวก สร้างสรรค์ และเกิดกระบวนการขยายผลทางความคิด และที่สำคัญคือ อารมณ์ และความรู้สึกที่ถือเป็นส่วนสำคัญในการคิดนั้น ไม่ควรตัดออกไปจากกระบวนการ แต่ควรควบคุมสภาพแวดล้อมให้เอื้อในช่วงเวลาที่เหมาะสม ครูจึงต้องใส่ใจกับการคิดที่จะนำสู่การปฏิบัติของเด็กเป็นกรณีพิเศษ

10. ต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กเป็นอิสระที่จะนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และแก้ไขปัญหาในชีวิตได้ ไม่ใช่สอนเพียงให้จำ เพื่อนำข้อมูลความรู้มาใช้เพื่อสอบไล่ให้ได้เท่านั้น แบบฝึกหัดที่จัดให้เด็กได้ฝึกใช้ความคิด และแสดงทัศนคติ ต้องสนุกสนาน ผสมผสาน

กับวิทยาการที่น่าสนใจ ที่สำคัญต้อง
ให้เด็กได้เรียนรู้คู่ไปกับการมีโอกาส
ในการร่วมแก้ปัญหาอยู่บนฐานของ
ความจริง

11. เด็กแต่ละคน ล้วนมี
ความแตกต่างในคุณสมบัติเฉพาะตน
ครูจึงต้องตรวจสอบ แยกแยะลักษณะประเภท ระดับเขาวนปัญญา
ของเด็ก เพราะในความแตกต่างนี้ ส่งผลให้เด็กแต่ละคนมีความ
สามารถ หรือก้าว่างในการเรียนรู้ที่ต่างกัน จึงควรแยกแยะเพื่อ
การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนในแต่ละกลุ่ม
เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้ก้าวสู่การเรียนรู้ที่ดีที่สุดในแบบอย่างที่เหมาะ
คนควรจะไปถึง เด็กบางคนยิ้ม หัวเราะ เมื่อได้ฟังนิทานสนุกๆ
เด็กบางคนคิดเลขได้เร็ว เด็กบางคนชอบร้องเพลง เดินรำตามทำนอง
เด็กบางคนชอบกิจกรรมการเล่นและทำงานเป็นกลุ่มใหญ่ เด็กบางคน
ชอบคิดคนเดียว ทำงานคนเดียวไม่ชอบยุ่งกับใคร ครูจึงควรเปิด
โอกาสให้เด็กที่มีความแตกต่างกันนั้นได้เรียนรู้ตามธรรมชาติของ
แต่ละคน

12. การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็ก ควรเป็นกระบวนการ
ที่มีเหตุมีผล ไม่ก่อให้เกิดความคิดสุดโต่ง ในด้านใดด้านหนึ่ง
ที่สำคัญควรเป็นกระบวนการที่ให้เด็กเกิดการพัฒนาตามธรรมชาติ
เพราะโดยความสนใจตามธรรมชาติของเด็ก จะเป็นแรงกระตุ้นให้
เด็กสนใจใคร่รู้ และหาหนทางในการเรียนรู้ที่ดีที่สุด โดยมีครูเป็น
ผู้นำทาง ดังนั้นเมื่อเด็กมีความอยากรู้ตามธรรมชาติ อยากรู้

เด็กจะขวนขวายในการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ครูจึงไม่ควรสร้างกระบวนการมาทำลายความอยากเรียนรู้ของเด็ก แต่ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัส เพื่อการเรียนรู้ จากความหลากหลายของสิ่งแวดล้อมรอบตัว ให้เด็กได้สังเกตความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลง และความงามของธรรมชาติ

13. เปิดโอกาสให้เด็กได้มีเพื่อนได้พบปะหลากหลายกลุ่มเพื่อเรียนรู้ว่าคนเรามีนิสัยใจคอ และความประพฤติต่างกัน เพื่อจะได้เรียนรู้การปรับตัว อดทน ไม่เอาแต่ใจตัว ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักรอคอย

14. ครูต้องตระหนักเสมอว่า ประสบการณ์เล็กๆ นำสู่ประสบการณ์ที่กว้าง และ คุ่มค่า จึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกทักษะการสังเกต การคิดค้น การแสวงหาวิธีการต่างๆ อย่างฉลาด ให้เด็กได้ใช้ความสามารถทางภาษา และคิดคำนวณ รวมถึงได้ฝึกศีลธรรมในชีวิต มีสติ ให้เหตุผล กระทำทุกอย่างโดยชอบ ลดความรุนแรงทั้ง

ความคิด และการกระทำ ลดการหลงตนเอง เพิ่มความรักผู้อื่น ให้เด็กได้แสวงหาความรู้ด้วยการเผชิญกับปัญหาโดยมีคุณครูดูแลอยู่ห่างๆ เพื่อแนะนำให้เด็กลองทำ ลองหาวิธีแก้ไข แม้จะเป็นการ ลองถูกลองผิด เพื่อเด็กจะได้รู้จักเรียนรู้ รู้จักวิเคราะห์ หาเหตุ หาผล ด้วยตนเอง โดยเฉพาะทักษะทางภาษาที่ถือเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาค้นคว้าความรู้ ที่ยิ่งใช้ยิ่งเชี่ยวชาญ

15. ให้เด็กเติบโตตามวิถีของตนเอง ตามทาง ตามความถนัด และตามความสามารถของเด็ก อย่างบังคับ บีบบังคับ กดดัน ชีตเส้นตาย ให้เด็กเป็นไปตั้งใจครู ไม่ควรกำหนดเคียวเงื่อนไขให้เด็กเป็นในสิ่งที่เขาไม่เป็น และเป็นไม่ได้ ซึ่งเด็กจะเกิดความคิดกว้างขึ้นถ้าได้ทางออกสู่โลกกว้าง แล้วได้พบเห็นอาชีพ การทำมาหากิน สิ่งแวดล้อมใหม่ๆ ที่แตกต่าง เมื่อเด็กได้ไปวัด ไปพิพิธภัณฑ์ ไปป็นเขา เดินป่า เทียวทะเล เทียวตามแม่น้ำลำธาร จะช่วยให้เด็กค้นพบตัวเองว่าชอบอะไร ทำอะไรได้ ถนัดในทางใด

16. ครอบครัว ถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการแสดงบทบาท และหน้าที่สำคัญพื้นฐาน ในการเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย และจิตใจของเด็ก ดูแลให้เด็กได้รับสารอาหารอย่างเพียงพอและครบถ้วนสมวัย เป็นกำลังใจ ให้ความรักความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด กระบวนการเหล่านี้ คือ การเตรียมความพร้อมที่ดีในการเรียนรู้ของเด็กในอนาคต

“มนุษย์เติบโตได้อย่างไร”

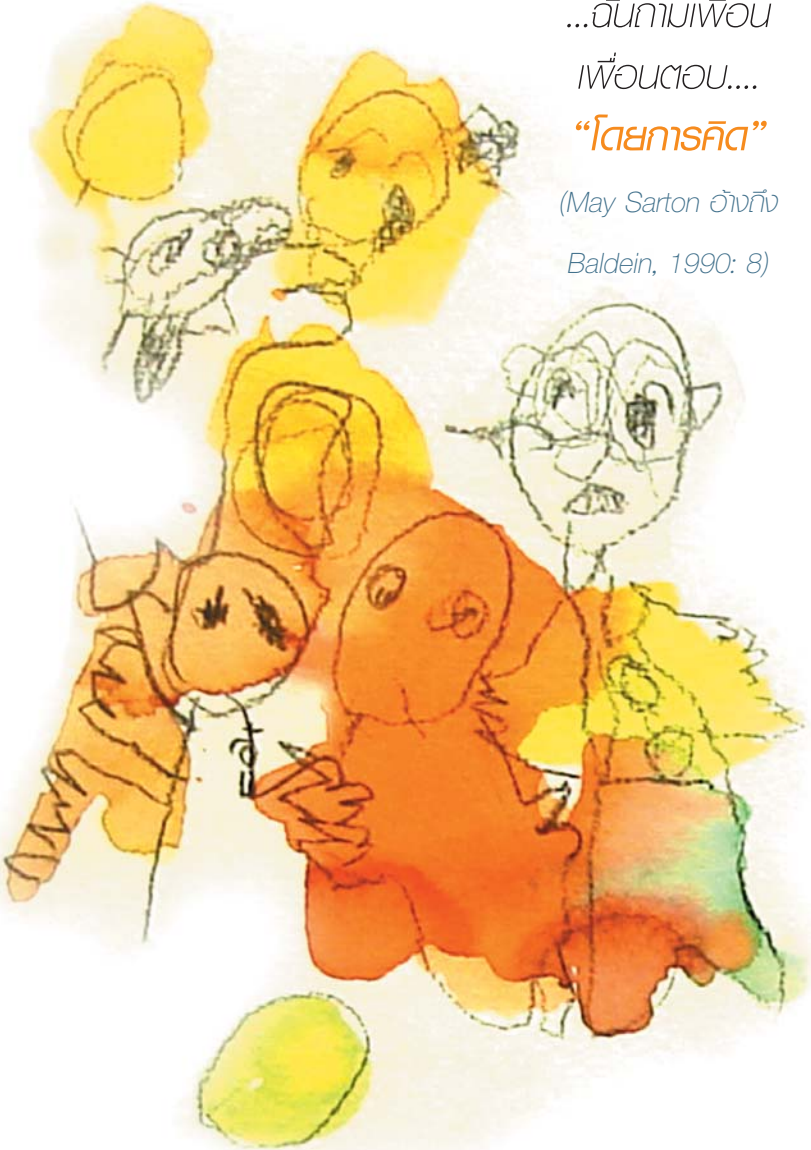
...ฉันถามเพื่อน

เพื่อนตอบ...

“โดยการศึกษา”

(May Sarton อ้างถึง

Baldein, 1990: 8)

บทเรียน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

งานวิจัยนี้ประกอบด้วยเรื่องราวต่างๆ ของครูจากโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และภูมิภาค รวม 14 แห่งด้วยกัน ได้แก่ โรงเรียนจิตตเมตต์ (ปฐมวัย) โรงเรียนอนุบาลกรแก้ว โรงเรียนอนุบาลจันทร์เจ้า โรงเรียนอนุบาลปรางทิพย์ โรงเรียนอนุบาลมณีรัตน์ โรงเรียนราชวินิต โรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนอนุบาลสามเสนฯ โรงเรียนสมาคมสตรีไทย โรงเรียนสมบุญวิทย์ โรงเรียน

โยนออฟอาร์ค แผนกอนุบาล โรงเรียนประถมสาธิตละอออุทิศ โรงเรียนอนุคมวิทยา บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และ โรงเรียนมาลาสวรรค์ จังหวัดนครนายก โดยผ่านการรวมกลุ่ม ประชุมแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การเขียนบันทึก การเยี่ยมชมสถานศึกษา การวิเคราะห์ภาพถ่ายและผลงานเด็ก ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2547 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2548 รวมระยะเวลาที่ใช้เพื่อศึกษา และรวบรวมข้อมูลประมาณ 7 เดือน ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และเพื่อเผยแพร่แนวคิด รวมตลอดถึงประสบการณ์ของครู และเด็กในโรงเรียนต่างๆ ข้างต้น

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงบทเรียนและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย อันได้จากการทำวิจัยในครั้งนี้

บทเรียนและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิเคราะห์ ประสบการณ์ การจัดการเรียน การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็น สำคัญเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้าง องค์ความรู้ด้วยตนเองของครู

จากโรงเรียนต่างๆ ทั้ง 14 แห่งสามารถนำไปสู่บทเรียน และ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายใน 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1

แนวทางในการพัฒนาการฝึกหัดครู และอบรมครูประจำการ

งานวิจัยครั้งนี้นำมาสู่ข้อสรุปที่ว่า ครูเรียนรู้ได้ดีที่สุดโดยการศึกษา การลงมือปฏิบัติจริง การสะท้อนความคิด การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และการทำงานร่วมกับเพื่อนครูด้วยกัน รวมตลอดถึงการสังเกต และจัดบันทึกการเรียนรู้ของเด็ก การเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าว ไม่ได้เกิดขึ้นในชั้นเรียนของนักศึกษาครูในสถาบันการศึกษา ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักเน้นการเรียนรู้แต่เฉพาะทฤษฎีการเรียนการสอน และแยกการปฏิบัติว่าเกิดขึ้นแต่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น (Darling - Hammond, 1999 : 89)

รูปแบบการเรียนรู้ที่มีคุณภาพเกิดจากการเรียนรู้ด้านทฤษฎีควบคู่ไปกับการลงมือปฏิบัติจริงในโรงเรียนซึ่งเปิดโอกาสให้นักศึกษาคูได้แสวงหาคำตอบต่อสิ่งที่ตนอยากรู้โดยผ่านการสังเกต ทดลอง และการวิจัย ในขณะที่เดียวกัน คณาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูจำเป็นต้องทำงานควบคู่ไปกับครูในโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อขยายพรมแดนแห่งความรู้จากทฤษฎีออกสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียน และชุมชนเพื่อจะได้นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอนในรายวิชาของตนให้ก้าวหน้า และสนองต่อความต้องการของสังคมได้เหมาะสมยิ่งขึ้น (สุมน อมรวิวัฒน์, 2545 : 235)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยในฐานะนักการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาได้มีโอกาสพัฒนาตนเองผ่านการเป็นกัลยาณมิตรร่วมเรียนรู้ควบคู่ไปกับผู้บริหาร และคณะครูจากโรงเรียนต่างๆ ทั้ง 14 แห่ง โดยผ่านการสนทนา พูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในรูปแบบของ

การวิจัยเชิงคุณภาพ ปรับเปลี่ยน บทบาทของตนเองจากครูผู้สอนมา เป็นผู้ให้คำปรึกษา ผู้กระตุ้นให้ กำลังใจ และเสริมสร้างความมั่นใจ ทางวิชาการอย่างเป็นระยะ สม่่าเสมอ และต่อเนื่อง

นอกจากนั้น การจัดอบรมครูประจำการจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง รูปแบบจากเดิมที่มีการจัดฝึกอบรมครูประจำการตามสถานที่ต่างๆ ภายนอกโรงเรียนเป็นระยะเวลาสั้นๆ ประมาณ 3 - 5 วัน หลังจากนั้น ก็คาดหวังว่าครูผู้เข้ารับการอบรมจะนำความรู้ที่ได้ลงไปปฏิบัติจริง ในชั้นเรียนนั้น ปัจจุบันพบว่า ครูประจำการที่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว ไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการปฏิบัติงานเพราะความรู้ที่ได้รับ จากการฝึกอบรมไม่ตรง หรือไม่สอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่ ดังนั้น รูปแบบการจัดอบรมครูประจำการจึงควรมุ่งเน้นที่การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และเทคนิคการเรียนการสอนในระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน โดยมีการกำหนดเวลา และสถานที่ที่แน่นอนเพื่อให้ครูได้มีโอกาส สะท้อนความคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของตน จากงานวิจัย (นภเนตร ธรรมบวร, 2539 : 64) พบว่า ครูจำเป็นต้องมีการสนทนา พูดคุยกับบุคคลอื่นเพราะจะช่วยให้ครูรับรู้เรื่องราว เกี่ยวกับการสอนของตนในแง่มุมที่ต่างไปจากเดิมซึ่งช่วยให้ครู สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และตระหนักถึง ทิศทางในการสอนของตนได้ดียิ่งขึ้น การฝึกอบรมอาจอยู่ในรูปแบบ ของการทำวิจัยเชิงคุณภาพระหว่างสถาบันการฝึกหัดครูและโรงเรียน

ก็ได้ ทั้งนี้เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมของท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน คณะครูจากสถาบันการฝึกหัดครูก็จะได้นำองค์ความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในสถาบัน โดยให้นักศึกษาได้เรียนรู้สภาพที่เป็นจริง ฝึกฝนการปฏิบัติจริงทั้งในกรณีศึกษา และเข้าไปเรียนรู้ชีวิตจริงในโรงเรียนให้มากขึ้น (เลขา ปิยะอัจฉริยะ, 2545 :131)

2 ส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็ง และการขยายเครือข่ายของโรงเรียน

ครูจากโรงเรียนต่างๆ ทั้ง 14 แห่งที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า การได้มีโอกาสพูดคุย

แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปัญหาในการสอนถือว่ามีความสำคัญมาก เพราะช่วยให้ครูเข้าใจการสอนของตนได้ดียิ่งขึ้น การรวมตัวกันของกลุ่มครูที่มีความสนใจร่วมกันนำไปสู่ชุมชนความรู้ (knowledge communities) หรือเครือข่ายครูนั่นเองซึ่งในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการพูดคุยของกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันในทุกเรื่อง โดยไม่มีการขัดแย้งกัน แต่มุ่งให้ความสำคัญที่การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นต่างๆ ได้มีพื้นฐานบนความรัก ความเข้าใจ การเห็นใจซึ่งกันและกัน รวมถึงความต้องการที่จะเรียนรู้และรับฟังสิ่งใหม่ๆ องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของชุมชนความรู้คือ ความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันในระหว่างสมาชิก โดยที่สมาชิกในกลุ่มไม่รู้สึกถึงความแตกต่างในด้านความรู้หรือตำแหน่งหน้าที่การงาน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมตลอดถึง

รู้สึกปลอดภัยที่จะพูดหรือแสดงความคิดเห็น การรวมตัวกันไม่ได้มาจากการทำตามคำสั่งของผู้บริหาร หรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า

จากการวิจัยครั้งนี้ และงานวิจัยที่ผ่านมา (Olson,1993; Dhamborvorn, 1994; เลขา ปิยะอัจฉริยะ, 2545; นภเนตร ธรรมบวร, 2546) พบว่า เครือข่ายครูมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะเครือข่ายครูจะช่วยให้ครูพัฒนาความเชื่อมั่นในการสอนของตน อยากทดลองความรู้ใหม่ๆ มีความกระตือรือร้นในการจัดการเรียนการสอน รวมตลอดถึงเห็นหนทางที่จะจัดการกับปัญหาในการสอนของตนได้ดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงควรให้ความสนใจ และสนับสนุนให้ครูมีการขยายเครือข่ายการเรียนรู้อันเกิดจากการสมัครใจให้มากขึ้น

3 ส่งเสริมการเปิดสถาบันฝึกอบรมพ่อแม่ และผู้ดูแลเด็ก

ปัจจุบันสังคมยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการให้ความรู้แก่พ่อแม่ และผู้ดูแลเด็กเท่าที่ควร (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2537 : 40) ทำให้บุคคลกลุ่มนี้ขาดความรู้ ความเข้าใจในพัฒนาการเด็ก โดยเฉพาะพัฒนาการด้านการเรียนรู้ งานวิจัยชิ้นนี้พบว่า การให้ความรู้แก่พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย และพี่เลี้ยงเด็กมีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้ และพัฒนาการของเด็ก ดังนั้น รัฐจึงควรสนับสนุน และส่งเสริมให้หน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านเด็ก อาทิ โรงเรียน โรงพยาบาล และผู้เกี่ยวข้องจัดอบรมให้ความรู้แก่พ่อแม่ และผู้เลี้ยงดูเด็กอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

4 ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัยชิ้นนี้พบว่า การที่ครูทำวิจัยในชั้นเรียนช่วยให้ครูได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง และช่วยให้ครูสามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ครูได้คิดทบทวนต่อการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา ส่งเสริมให้ครูได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านการค้นคว้า ทดลองเทคนิค และวิธีการสอนแบบใหม่ๆ เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน รวมทั้งพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตน และศึกษาปัญหาของเด็ก เพื่อหาทางแก้ไขได้อย่างทันที่

บรรณานุกรม

- การศึกษาออกโรงเรียน,กรม. (2544). เอกสารรายงานการวิจัยผลการดำเนินงานการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎี **Constructionism**. กรุงเทพมหานคร : กองพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). **ปั้นสมองของชาติ : ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทซัคเซส มีเดีย จำกัด.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). รายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่องระดับชาติ เรื่อง สถานภาพการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่อง : บทเรียนและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟิค จำกัด.
- ทิตินา แคมมณี. (2545). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิดา พิทักษ์สินสุข. (2542) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน. เอกสารประกอบ การอบรมครูโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน.
- อำรง บัวศรี. (2532) **ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบและพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- นภเนตร ธรรมบวร. (2537). **จะวัดผลและประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างไร**. วารสารวิชาการ - อุดมศึกษา 4(1), 70 - 76.
- . (2544). **การพัฒนากระบวนการคิดในเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

----- . (2546). รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดในเด็กปฐมวัย (4 - 6 ปี). สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ : เอกสารอัดสำเนา.

ประเวศ วะสี. (2545) ฝึกฝนคมความคิด. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

----- . (2545) การดำเนินการปฏิรูปการศึกษา (ต่อ). สานปฏิรูป, 5.53, 74 - 76.

----- . (2545) ระบบการสื่อสารกับการปฏิรูปการเรียนรู้. สานปฏิรูป, 5, 50, 74 - 75.

พระเทพโสภณ. (2546). ทิศทางการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

รุ่ง แก้วแดง. (2540). ปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : มติชน.

----- . (2542). การศึกษาไทยปี ค.ศ. 2000. วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช, 12 (1), 36 - 39.

เลขา ปิยะอัจฉริยะ. (2545). รายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่องระดับชาติ สถานภาพการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่อง : บทเรียนและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

วารยา พึ่งตนเพียร. (2546) จากงานบ้านถึงการเล่น : รหัสลับพัฒนาศักยภาพสมอง. กรุงเทพมหานคร. บริษัทสานอักษร จำกัด

วัฒนา มัคคสมัน. (2542) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. เอกสาร กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน.

สมวงษ์ แปลงประสพโชค. (2547) การบูรณาการคณิตศาสตร์กับวิชาอื่น. มปท.

สมศักดิ์ ภู่วิภาดารวรรณ. (2544). การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง. เชียงใหม่ : The Knowledge Center.

- สุภางค์ จันทวานิช. (2539) **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2545) รายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่องระดับชาติ เรื่อง การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่อง : รูปแบบที่คัดสรร. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด
- สุวิมล ว่องวานิช. (2543) การวิจัยปฏิบัติการสำหรับครู. เอกสารประกอบการประชุม เสวนา เรื่อง “การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้”
- อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์และเบญญา ยอดดำเนิน - แอ๊ดติงส์. (2541) บทนำ. ใน เบญญา ยอดดำเนิน - แอ๊ดติงส์ (และคณะ). การศึกษาเชิงคุณภาพ : เทคนิคการวิจัยภาคสนาม. นครปฐม : โครงการเผยแพร่ข่าวสารและการศึกษาด้านประชากร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรทัย มูลคำและคณะ. (2543) **Child centred : Storyline method** : การบูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ดวงกลมสมัย จำกัด.
- อรศรี งามวิทยาพงศ์ “ปฏิรูปการศึกษา : มุมมองทางกระบวนการทัศน์ และบริบท สังคมไทย” มปป. มปป.
- Almy, M.& Genishi,C (1979). **Ways of studying children : An observation manual for early childhood teachers**. New York : Teachers College Press.
- Baldwin, C. (1990). **Life's companion : Journal writing as a spiritual quest**. New York : Bantam Books.
- Brooks, M.G.& Brooks, J.G. (1999). The courage to be constructivist. **Educational Leadership**, 57(3), 18 - 24.
- Calkina, L.M. (1983). **Lessons from a child : On the teaching and learning of writing**. Portsmouth, NH : Heinemann Educational Books.

- . L.M. (1985). Learning to think through writing. In A. Jaggard & M.T Smith-Burke (Eds.) **Observing the language learner**. Urbana, IL : National Council of Teachers of English.
- . L.M. & Harwayne, S. (1991). **Living between the lines**. Portsmouth, NH : Heinemann Educational Books.
- Carr, E. (1966). **Hundreds and thousands : The journals of an artist**. Toronto : Irwin Publishing.
- Clandinin, D.J. & Connelly, F.M. (1993). Personal experience methods. In N.Denzin & Y.Lincoln (Eds.), **Handbook of qualitative research**. London : Sage Publications
- Connelly, F.M. & Clandinin, D.J. (1988). **Teacher's as curriculum planners : Narratives of experience**. Toronto : OISE Press.
- Dewey, J. (1938). **Experience & education**. New York : Macmillan Publishing.
- Dhamborvorn, N.(1994). **Reflecting on Teachers' stories : Finding ways to live with dilemmas**. Unpublished doctoral dissertation, University of Alberta, Edmonton.
- Eliason, C, & Jenkins, L. (1994). **A practical guide to early childhood curriculum**. New York : Macmillan Collage Publishing Company.
- Ferguson, E. (1994). **Field experiences for children at the heart of the curriculum**. Unpublished master thesis, university of Alberta, Edmonton.
- Gardner, H. (1983). **Frames of mind**. New York : Harper Collins Publishers.
- Goodman, K. (1986). **What's whole in whole language ?** Portsmouth, NH : Heinemann Education Books.

- Janesick, V.J.(1981). **Using a journal to develop reflection and evaluation options in the classroom.** Paper prepared for the conference on "Reading in classrooms : New ways of looking ". Empire State Plaza, Albany, New York.
- Lindfors, J.W. (1987). **Children's language and learning (2nd edition).** Engglewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall.
- Olson, M. (1993). **Narrative authority in (teacher) education.** Unpublished doctoral dissertation, University of Alberta.
- Phillips, D.C. (1995). The good, the bad, and the ugly : The many faces of constructivism. **Educational Researcher**, 24(7) , 5 - 12.
- Piaget, J. (1973). **To understand is to invent : The future of education.** New York : Grossman.
- Smith, F. (1992). **To think in language, learning and education.** London : Routledge.
- Sunal, C. Powell, D. Roverno. I. Smith C. Sunal, D. McClelland, S. & Rule, A. (2000). **Integrating academic units in the elementary school curriculum.** New York : Harcourt Collage Publishers.
- Throne, J. (1988). Becoming a kindergarten of readers?. **Young children.** 43 (6), 10-16.
- Yonemura, M.V. (1986). **A teacher at work : Professional development and the early childhood educator.** New York : Teachers College Press.

ข้อมูลจาก Internet

- Morrison, T. (2000). The learning of nations. (ADBI)
<http://www.adbi.org/bookinprogress/biptxt.html>

ที่ปรึกษา

1. ดร. อรุณ	จันทวานิช	เลขาธิการสภาการศึกษา
2. นางสาวสุทธาสินี	วัชรบูล	ที่ปรึกษาด้านระบบการศึกษา
3. ดร. จิรพรรณ	ปุ่นเกษม	ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษา
และพัฒนการเรียนรู้

ผู้วิจัย

ผศ.ดร. นกเนตร ธรรมบวร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ผู้พิจารณารายงาน

1. นายเรืองศักดิ์	ปิ่นประทีป	กรรมการผู้จัดการมูลนิธิหนังสือเพื่อเด็ก
2. นางทิพย์สุดา	สุเมธเสนีย์	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

หน่วยงานที่รับพิชชอบ

กลุ่มงานพัฒนาเด็กปฐมวัย สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนการเรียนรู้

1. นางทิพย์สุดา	สุเมธเสนีย์	หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาเด็กปฐมวัย
2. นางวนิดา	วรรณศิริ	นักวิชาการศึกษา 7 ว.
3. นางสาวสมพร	พรมดี	นักวิชาการศึกษา 6 ว.
4. นางสาวกรกมล	จิ่งสำราญ	นักวิชาการศึกษา 5